

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Toetsingskader Lijkschouw

Bij (verdenking van) niet-natuurlijke dood

Eindversie

Utrecht, 25 juni 2020

1. Inleiding

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd ziet toe op de naleving van een groot aantal wettelijke- en veldnormen. Om transparant te zijn over *wat* de inspectie toetst, maakt de inspectie toetsingskaders voor toezicht op de verschillende sectoren, zorgprocessen en onderdelen van de gezondheidszorg en jeugdhulp. Een toetsingskader bestaat uit een aantal normen¹ en daarbij horende toetsingscriteria². Die zijn gebaseerd op wet- en regelgeving, en zogeheten 'veldnormen' die beroepsorganisaties van zorgverleners hebben opgesteld.

Met dit toetsingskader toetst de inspectie de lijkschouw door forensisch artsen, bij (verdenking van) een niet-natuurlijke dood: daarbij gaat het om uitvoering van de geldende procedures en de kwaliteit van de lijkschouw zelf. De inspectie gebruikt dit toetsingskader met ingang van september 2020. Een dergelijk toetsingskader bestond nog niet: dit is de eerste versie. Deze is met zorg opgesteld en bedoeld voor signalerend en stimulerend toezicht in de praktijk. De grondslag van het toezicht door de IGJ wordt thans geregeld in de modernisering Wet op de lijkbezorging.

Het vakgebied van de forensisch arts is sterk in ontwikkeling, vooral op het gebied van registratie, opleiding en richtlijnen. Ook de organisatie van de lijkschouw is sterk in ontwikkeling. Het toetsingskader wordt bijgesteld en aangevuld als dat nodig is, op basis van (veranderingen in) de praktijk, het vakgebied, de organisatie en wet- en regelgeving.

In het toezicht op lijkschouw bij (verdenking van) niet-natuurlijke dood kijkt de inspectie naar drie thema's:

1. Kwaliteit van lijkschouw
2. Deskundigheid professional
3. Sturing op kwaliteit en veiligheid

Met dit toetsingskader oordeelt de inspectie niet over alle andere taken van forensisch artsen. Het gaat alleen over de rol van de forensisch arts bij de lijkschouw bij (verdenking van) een niet-natuurlijke dood. De forensisch arts heeft meerdere taken en deskundigheidsgebieden, die hiermee niet worden getoetst.

Ten slotte benadrukt de inspectie de volgende punten:

- In afstemming met het Forensisch Medisch Genootschap (FMG), gaat de inspectie voor dit toetsingskader uit van de FMG-richtlijnen op de website www.forgen.nl. Dit geldt ook als de geldigheid van richtlijnen is verlopen. Zo is de Richtlijn overlijden in een zorginstelling nog niet aangepast aan de wettelijke kaders van de Wet verplichte ggz (Wvvggz) en de Wet zorg en dwang (Wzd), in plaats van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz). Dat geldt ook voor de Handreiking natuurlijke dood van Artsenfederatie KNMG, het Openbaar Ministerie, FMG en IGJ.
- De KNMG richtlijn Omgaan met medische gegevens en de recent aangepaste Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) geven onvoldoende houvast over het beroepsgeheim bij lijkschouw. Niet duidelijk is of, onder welke voorwaarden en met wie informatie uit het schouwverslag mag worden gedeeld. Bijvoorbeeld ten behoeve van *medical statements* voor het vervoer van een stoffelijk overschot per vliegtuig en bij vragen van verzekeraars en nabestaanden.³ FMG werkt aan een richtlijn of handreiking ter verduidelijking.
- De inspectie gaat in dit toetsingskader uit van het gebruik van het landelijk informatiesysteem Formatus. Op dit moment is rapporteren over communicatie met nabestaanden in Formatus niet verplicht. FMG neemt het initiatief om dit verplicht te stellen.

¹ Erkende afspraken, specificaties of criteria over een product, een dienst of een methode (bron: Thesaurus Zorg en Welzijn).

² De operationalisatie van een norm die wordt gebruikt om te toetsen of deze norm wordt nageleefd.

³ Duijst, Wilma & Thoonen, Eveline. (2018). *Het beroepsgeheim reikt over de dood heen; een onhoudbare stelling?* *Ars Aequi oktober 2018, A20180777.*

Bij de totstandkoming van dit toetsingskader heeft de inspectie gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Deze staan genoemd in de kolom Bron onder de drie thema's. Daarnaast heeft de inspectie gebruik gemaakt van verschillende bronnen die ten grondslag liggen aan verschillende richtlijnen. Dit betreffen onder meer:

- Duijst, Wilma & Naujocks, Tatjana (2015). *Over lijken. De dood en daarna, vanuit juridisch-medisch perspectief*. Maklu.
- Duijst, W. L. J. M., & Das, C. (2011). *Handboek forensische en penitentiaire geneeskunde*. Maklu.
- Cusack, D., Ferrara, S. D., Keller, E., Ludes, B., Mangin, P., Väli, M., & Vieira, N. (2017). European Council of Legal Medicine (ECLM) principles for on-site forensic and medico-legal scene and corpse investigation. *International journal of legal medicine*, 131(4), 1119-1122.

2. Toetsingskader

Thema 1 Kwaliteit van lijkschouw		
Norm	Bron	Wat toetst de inspectie?
1.1 De forensisch arts geeft op professionele wijze invulling aan de uitvoering van de lijkschouw.	- Richtlijn Forensische geneeskunde Lijkschouw (geldig tot april 2019) inclusief bijlagen korte en lange checklist. - Richtlijn Forensische Geneeskunde Postmortaal interval (PMI) Geldig tot september 2022 - Wet op de lijkbezorging (Wlb), art. 3 - Handreiking (niet-)natuurlijke dood - FMG richtlijn Overlijden in een Zorginstelling (herziening in oktober 2016, geldig tot oktober 2019). - FMG-richtlijn orgaan- en weefseldonatie (Geldig tot december 2020) - NFI-rapport de lijkschouw en sectie beschouwd (November 2016) - ECLM-richtlijn Principles for on-site forensic and medico-legal scene and corpse investigation (2017)	- De inspectie kijkt of de forensisch arts de lijkschouw bij mogelijk niet-natuurlijke dood uitvoert conform de professionele standaard en hierover navolgbaar rapporteert in het landelijk informatiesysteem (Formatus, MicroHis). Minimaal wordt gerapporteerd conform de korte checklist, bij bijzondere situaties wordt de lange checklist gebruikt b.v. verkeersongevallen arbeidsongevallen zonder sectie). - De inspectie toetst of de lijkschouw zo mogelijk binnen 3 uur plaatsvindt nadat de forensisch arts is geïnformeerd over het overlijden. - De inspectie kijkt of aanvullend toxicologisch (bloed, urine, glasvocht) en radiologisch onderzoek wordt geïndiceerd, en afname van lichaamsmateriaal uitgevoerd wordt door de forensisch arts. - De inspectie toetst of de forensisch arts nabestaanden informeert (indien mogelijk en na afstemming politie) voorafgaand aan de schouw en na de schouw over de procedure en de rol van de Gemeentelijk Lijkschouwer. Bij het informeren stelt de forensisch arts zo nodig toegespitste vragen aan nabestaanden ter onderbouwing van het oordeel over de bevindingen bij de lijkschouw.
1.2 De forensisch arts geeft op professionele wijze invulling aan de lijkschouw bij euthanasie en hulp bij zelfdoding en bij onverklaard overlijden bij kinderen (NODOK) sinds 1 augustus 2016.	- FMG-richtlijn Euthanasie en hulp bij zelfdoding (Geldig tot augustus 2021) - Wlb, art. 10a: Bij onverklaard overlijden minderjarigen wordt de procedure Nader onderzoek Doodsoorzaak Kinderen (NODOK-procedure) gestart	- De inspectie toetst of deze bijzondere vormen van lijkschouw het afgelopen jaar zijn uitgevoerd. - De inspectie beoordeelt in het schouwverslag of de schouw is uitgevoerd conform de bijzondere procedure of de wet. - De inspectie beoordeelt of bij NODOK procedure overleg met kinderarts heeft plaatsgevonden.
1.3 De forensisch arts rapporteert over de lijkschouw op navolgbare wijze in het landelijk informatiesysteem.	- Landelijk opleidingsplan voor de opleiding tot forensisch arts, 2017 - Rapportage in landelijk informatiesysteem Formatus/MicroHis - Een toekomstbestendige Forensische Geneeskunde Visie - GGD/GHOR 2020-2022	- De inspectie toetst of het schouwverslag de volgende onderdelen vermeldt: de melding, feiten, omstandigheden, informatie van derden, relevante medische informatie, de organisatie van de schouw, bevindingen, conclusie, communicatie waarop de conclusie berust en advies over eventueel verder onderzoek. - De inspectie toetst of de forensisch arts in het schouwverslag op inzichtelijke en consistente wijze uiteenzet op welke gronden de conclusies van het rapport steunen. Het rapport bevat vastgestelde items die bij ieder forensisch onderzoek volledig zijn ingevuld. - De inspectie toetst of de forensisch arts de gestandaardiseerde items in de rapportage invult. - De inspectie toetst of de forensisch arts in het schouwverslag alleen bijzondere persoonsgegevens vermeldt indien dit toegevoegde waarde heeft als onderbouwing van de conclusie.
1.4 De forensisch arts handelt volgens richtlijn orgaan- en weefseldonatie.	- Wet op de orgaandonatie - Richtlijn Forensische Geneeskunde Orgaan- en Weefseldonatie (Geldig dec. 2020)	- De inspectie toetst of de forensisch arts in staat is om weefseldonatie ter sprake te brengen bij de nabestaanden. - De inspectie toetst of de forensisch arts meewerkt als de behandelend arts de donatieprocedure start. - De inspectie toetst of de forensisch arts in staat is om zelf een donatieprocedure (weefsel) in gang te zetten.

Eindversie: Toetsingskader lijkschouw bij (verdenking van) niet-natuurlijke dood

Thema 2. Deskundige professional		
Norm	Bron	Wat toetst de inspectie? [= toetsingscriteria]
2.1 De forensisch arts beschikt over actuele kennis en vaardigheden.	- Opleidingseisen Forensisch arts - Eisen Registratie en herregistratie bij Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten (RGS) - Eisen Bij en nascholing (Gaia - Gemeenschappelijke Accreditatie Internet Applicatie) - Eis deelname aan Evaluatie Individueel Functioneren (EIF), deelname aan intervisie volgens jaarplan	- De inspectie toetst of de forensisch arts in opleiding is of opgeleid is en in het register van RGS staat. - De inspectie toetst of de forensisch arts lid is van het Forensisch Medisch Genootschap. - De inspectie toetst of de forensisch arts weet op welke gebieden hij extra scholing nodig heeft. - De inspectie toetst of de forensisch arts deelneemt aan voor de beroepsgroep relevante bij- en nascholing. - De inspectie toetst of de forensisch arts bijdraagt aan opleiding, academisering of wetenschappelijk onderzoek.
2.2 De forensisch arts communiceert professioneel met nabestaanden.	- CanMeds competentie forensisch arts	- De inspectie beoordeelt klachten en klachtafhandeling met betrekking tot communicatie door FA bij lijkschouw. - De inspectie beoordeelt of gerapporteerd is over contact met nabestaanden
2.3 De forensisch arts stelt zich toetsbaar op.	- Veldnorm review: bespreek bevindingen lijkschouw met tweede gemeentelijk lijkschouwer direct aansluitend aan lijkschouw	- De inspectie toetst of de forensisch arts rapporteert in schouwverslag over de review en de conclusie uit overleg met de tweede gemeentelijk lijkschouwer.
2.4 De forensisch arts is medisch adviseur voor vragen over lijkschouw.	- Opleiding en registratie en praktijkervaring als gemeentelijk lijkschouwer	- De inspectie beoordeelt de rapportage over adviezen van de forensisch arts aan behandelend artsen over de lijkschouw zonder dat daadwerkelijk een lijkschouw door gemeentelijk lijkschouwer is uitgevoerd.

Thema 3. Sturen op kwaliteit en veiligheid		
Norm	Bron	Wat toetst de inspectie? [= toetsingscriteria]
3.1 De directeur publieke gezondheid (DPG) zorgt voor de randvoorwaarden en voor continue beschikbaarheid van een deskundig forensisch arts binnen de politieregio, voor lijkschouw bij (verdenking van) een niet-natuurlijke dood en advisering voor behandelend artsen.	- Governancecode GGD GHOR Nederland, principe 1. - Een toekomstbestendige Forensische Geneeskunde Visie GGD/GHOR 2020-2022 - Rapport uitbreiden bevoegdheden lijkschouw 2020.	- De inspectie toetst of er 24 uur per dag, 7 dagen per week een geregistreerd forensisch arts binnen de politieregio beschikbaar is. - De inspectie toetst of er toegang is tot landelijk informatiesysteem (Formatus, MicroHis) voor digitale rapportage lijkschouw. - De inspectie toetst de beschikbaarheid van materialen voor uitvoering lijkschouw en aanvullend postmortaal onderzoek. - De inspectie toetst de beschikbaarheid van mogelijkheden voor review met tweede gemeentelijk lijkschouwer FMG aansluitend aan schouw. - De inspectie toetst de beschikbaarheid van de gemeentelijk lijkschouwer als adviseur voor behandelend artsen (zonder uitvoering lijkschouw).
3.2 De DPG zorgt voor de randvoorwaarden voor forensisch artsen voor registratie en herregistratie RGS en de ontwikkeling van een kennisinfrastructuur.	- Governancecode GGD GHOR Nederland, principe 1. - Eisen (her)registratie RGS inclusief deelname EIF en noodzakelijke bij- en nascholing. - Supervisie bij aios, conform eisen opleidingsinstituut. - Een toekomstbestendige Forensische Geneeskunde Visie GGD/GHOR 2020-2022	- De inspectie toetst of de DPG op het niveau van politieregio zorg draagt voor deelname aan academie, stimuleren wetenschappelijk onderzoek en faciliteren leerstoel forensische geneeskunde. - De inspectie toetst of de DPG interview en review van de lijkschouw faciliteert tussen forensisch artsen en supervisie van forensisch artsen in opleiding. - De inspectie toetst of de DPG zorgt voor passend opleidingsbeleid en budget. - De inspectie toetst of de DPG forensisch artsen in opleiding faciliteert en stimuleert tot registratie als Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen.
3.3 De DPG zoekt proactief contact en maakt afspraken met GGD'en en andere ketenpartners binnen de politieregio.	- Governancecode GGD GHOR Nederland, principe 3 - Hoe spoor je de (bijna) perfecte moord op? - Een toekomstbestendige Forensische Geneeskunde Visie GGD/GHOR 2020-2022	- De inspectie toetst of de DPG afspraken maakt samen met andere GGD'en in de politieregio en politie, OM, Rijksrecherche, Marechaussee en opdrachtgever (gemeenten) over de inzet van gemeentelijk lijkschouwer. - De inspectie toetst of de DPG afspraken maakt met zorginstellingen (verpleeghuizen, ziekenhuizen) over de inzet en bereikbaarheid van de gemeentelijk lijkschouwer. - De inspectie toetst of de DPG afspraken maakt over de organisatie en kwaliteitstoetsing van de gemeentelijke lijkschouw in de politieregio. - De inspectie toetst of de DPG resultaten van de forensische geneeskunde openbaar maakt. - De inspectie toetst of de DPG (indien gewenst) de data vanuit lijkschouwonderzoeken ter beschikking stelt van de wetenschap.